

Kant přitom zcela výslovně nadřazuje přírodní krásno krásnu uměleckému.³ Dokonce pouze u krásna přírodního můžeme podle něj hovořit o estetickém objektu v hmotné podobě: „*Přírodní krása je krásná věc, umělecká krása je krásná představa o nějaké krásné věci.*“⁴ Valná část příkladů při analyzování estetického zážitku pochází z vnímání přírody. A jsou to téměř výhradně přírodní objekty, jež mohou v mysli vzbuzovat ideje vznešena.

Kant přitom překvapivě příliš velkou zkušenost s rozmanitými přírodními krásami neměl. Ač vyučoval geografii, prakticky celý život neopustil Královec a velehory či sopky nikdy nespátl (moře pochopitelně ano). Jeho inspirace v tomto směru pochází zjevně především z četby Rousseaua (jehož obrázek měl prý vystavený a považoval ho za nejcitlivějšího člověka⁵) a dále pak z Burkeho, kterého výslovně uvádí jako jednoho z nejdůležitějších autorů⁶. Od něj se ostatně také mohl inspirovat estetickým bádáním jako zkoumáním základních estetických kategorií vkusu, krásna a vznešena. Inspirací však nepochybně byla i četba nadšených popisů přírodních scenérií z pera cestovatelů, například již zmiňovaného de Saussura, kterého jinak málo citující *Kritika* uvádí hned dvakrát.

Kant ve svých úvahách vychází z radikálního oddělení soudu vkusu, estetického postoje od postoje praktického a teoretického. **Krásna** není závislá na jakékoli představě dobra, dokonalosti či vhodnosti. Pocit krásy se odlišuje od pouhé příjemnosti. Vnímání příjemnosti je vlastní i zvířatům, pocit krásy pouze lidem.⁷

Estetické zalíbení má pouze kontemplativní povahu, bez jakékoli touhy předmět vlastnit či do něj zasahovat, není tu přitomná žádost (jako v případě příjemného). Estetické zalíbení je zalíbení nezainteresované (*uninteressierte Wohlgefallen*), vznikající kontemplací hry, souhry našich poznávacích schopností⁸: „*Ten, kdo sám (a bez úmyslu chtít své poznatky sdělovat druhým) pozoruje krásný tvar nějaké divoké květiny, ptáka, hmyzu atd., aby je obdivoval, miloval a chtěl, aby jich příroda nebyla zbavena, i když by tím utrpěl nějakou škodu, nemluví již o nějakém užitku, který by mohl očekávat, má bezprostřední a přitom intelektuální zájem o krásu přírody.*“⁹

Kant si však uvědomuje, že naprosto čisté, bezzájmové zalíbení je velmi výjimečné. Zavádí proto dva druhy, stupně krásy: krásno volné (svobodné) a fundované (vázané). Příkladem skutečně čisté krásy (*pulchritudo vaga*) („*která nepředpokládá pojem o tom, čím má předmět býti*“¹⁰) jsou především objekty přírody, hudba bez textu a některé ornamenty. Právě přírodní krásy poskytují člověku čisté estetické zalíbení, protože jejich vnímání není spojeno s nějakou předchozí představou účelnosti, nebo významu: „*Abych posoudil přírodní krásu jako takovou, nepotřebuji předtím mít pojem o tom, jakou věc má předmět býti; tj. nemusím znát materiální účelnost (účel), výbrž pouhá forma bez znalosti účelu se líbí v posouzení sama o sobě.*“¹¹ Nebo: „*Květiny jsou svobodné přírodní krásy. Co květina vsutku má být, kromě botanika stěží někdo ví, ale ani botanik, který na ní dokáže poznat rozmnožovací orgán rostliny, nebere na tento přírodní účel žádný ohled, soudí-li o květinách na základě vkusu. Základem tohoto soudu tedy není žádná dokonalost jakéhokoli druhu... mnozí ptáci (papoušek, kolibřík, rajka), mnozí mořští koryši jsou krásou sami o sobě, která nepřisluší žádnému předmětu, určenému podle pojmů vzhledem k jeho účelu, ale líbí se svobodně a sami o sobě.*“¹² (Je to poněkud paradoxní. Nadšení přírodními krásami, Kantem uváděné jako případ čistého estetického soudu, však kupodivu potřebuje nejvíce kultury – jak se ostatně pokouší ukázat i tento text. S onou „čistotou“ je to tedy poněkud problematické.)

Krásno vázané (*pulchritudo adhaerens*) však předpokládá nějaký pojem účelu, určení, čím má věc být, nějaký pojem dokonalosti. Je tu představa účelu, která omezuje naši svobodu obrazotvornosti při „*pozorování nějakého tvaru jakoby ve hře*“¹³ – na rozdíl od vnímání čistého krásna. Stejně jako škodí čistému soudu vkusu spojení s příjemným, narušuje ho i představa dobra a dokonalosti. Příkladem tu může být valná část umění, zejména různé stavby (stěží lze odhlédnout od jejich účelu), ale patří sem i krása lidská a krása koní.

Zajímavě pak srovnává Kant přírodu s uměním a naráží na to, na co poukazuje např. Adorno¹⁴ – na vzájemné odkazy krásna přírodního a uměleckého. Kvalita umění se měří jeho schopností vypadat přirozeně, jako samotný výtvar přírody. U produktu umění se musí zdát účelnost v jeho formě tak svobodná od jaké-